

Scrisoare către un director de teatru

Treceam zilele trecute pe lângă un panou plin cu afișele multicolore ale teatrelor bucureștene, reprezentând repertoriul lor curent. Se învecinau pe aceste afișe nume ale dramaturgilor romini contemporani sau clasici, cu nume ale celor mai de seamă autori dramatici de peste hotare, de azi și din trecut, ale căror opere — bogate în învătămintele despre viață și despre oameni — atrag seară de seară mii de spectatori. „Citadela sfărîmată”, „Familia Kovacs”, „Impărătița lui Machidon”, „Horia”, „Preludiu”, „Trei generații”, „Nota zero la purtare”, „O chestiune personală”, „Răzvan și Vidra”, „Fintina Blanduziei”, „Ani de pribegie”, „Revizorul”, „Don Carlos”, „Regele Lear”, „Vinovați fără vină”, „Tania”, „Nunta lui Figaro”, „Nora”, „Cei ce caută fericirea”... Atâtea titluri ispititoare, bogate în sensuri, indicînd piesele care — numai în răstimp de un an — au îmbogățit repertoriile teatrelor noastre.

Gîndul mi-a zburat către alte panouri asemănătoare, care, în diverse orașe ale țării, anunță cu litere de foc, sau verzi ca firul ierbii, sau aurii ca holdele date în pîrg, titlurile pieselor către care spectatorii grăbesc pasul la căderea serii: „Pygmalion”, la Cluj; „Boieri și țărani”, la Pitești; „Romeo și Julieta”, la Iași; „Minna von Barnhelm”, la secția germană a teatrului din Timișoara; „Alcadele din Zalomeea”, „Cetatea de foc”, „Mireasa descultă”, „Mielul turbat”, „Intr-un ceas bun”, „Povestea unei iubiri”, „Fata apelor”, „Avarizarea șefului”, „Trei zile fac un an”...

Într-adevăr, mi-am zis, repertoriul actual al teatrelor noastre este bogat și mult mai variat decît acum cîțiva ani. În loc de 3—4 piese românești, care să apară cu regularitate în repertoriile tuturor teatrelor,

directorii acestora au astăzi posibilitatea să aleagă dintr-un număr mare de piese, pe cele mai valoroase, mai potrivite cu nevoile și cu forțele colectivelor lor. În loc ca același repertoriu, cu mici variante, să se repete cu o monotonie obositoare la aproape toate teatrele din țară, astăzi harta repertoriului prezintă multe surprize plăcute, dovedind spiritul de inițiativă al unor directori de teatre, care nu se mulțumesc să copieze mecanic repertoriul teatrelor din Capitală, ci se străduiesc să-și alcătuiască un repertoriu propriu, cu îndrăzneală și pricepere.

Aceste gînduri, de o evidentă nuanță trandafirie, mi-au fost întrerupte însă de întrebări cam indiscrete, urmate îndată de alte gînduri, mai puțin vesel colorate decît cele dintîi. Pe acestea m-am gîndit să ți le împărtășesc și dumitale, tovarășe director de teatru, pentru că dumitale ți se adresează în primul rînd.

O primă întrebare, care m-a făcut să ies din starea de dulce reverie în care căzusem, a fost: Ei, și mai departe? Ce vor aduce nou stagiunea viitoare și anul 1957, față de stagiunea actuală? Care sînt perspectivele?

Am încercat să răspund, arătînd că piesele românești noi, care au apărut în această stagiune, vor fi jucate în stagiunea viitoare în alte orașe ale țării. Autorii dramatici lucrează, pregătînd noi piese, care să le vorbească oamenilor de azi despre cele mai arzătoare probleme ale actualității. Iată cîteva exemple: După ce a evocat figura impresionantă a conducătorului iobagilor răsculați — Horia, Mihail Davidoglu s-a îndreptat către urmașii oamenilor de atunci, care se luptă azi cu muntele și cu apa, clădînd acel minunat

monument al civilizației noastre socialiste, hidrocentrala de la Bicaz. Titlul noii piese va fi „Fata plutașului”. După ce a trecut, nu fără greutate, pe sub „Arcul de triumf” al eliberării țării noastre de sub jugul fascismului, Aurel Baranga se întoarce la genul comediei satirice, în care talentul său și-a găsit mediul prielnic și pregătește acum „Buturuga mică”, o satiră la adresa acelor care și-au făcut din clevetire și defăimare un mod de viață. Tiberiu Vornic încearcă să pătrundă și să dezlege izele fine ale șovinismului, în piesa „Oameni de o mie de ani”. Horia Lovinescu lucrează în mare taină o piesă, al cărei conflict izvorăște din arzătoarea problemă a zilelor noastre: lupta pentru pace. Petru Dumitriu și Sonia Filip caută căile spre rezolvarea problemelor căsătoriei și dragostei, în piesa „Romanticii”. Francisc Munteanu, Tudor Mușatescu, Valeriu Lucu, Virgii Stoenescu, Al. Mirodan, Ionel Lazaronianu și alți autori dramatici — tineri debutanți sau dramaturgi cu experiență — s-au angajat să scrie piese noi, inspirându-se din viața de azi, pasionată și plină de noi descoperiri, a poporului nostru.

Dar oare este deajuns? Cite din piesele care se scriu în prezent vor izbuti într-adevăr să cuprindă clocotul zilelor de azi, să pătrundă în adîncul vieții, să dea la iveală gândurile profunde și sentimentele puternice ale oamenilor pe care-i întâlnim zilnic în tramvai, pe stradă, în magazine, figuri aparent imposibile, dar cu sufletele dolidora de frământări și de bucurii?! Imi pun această întrebare, gîndindu-mă la piesele apărute în ultima vreme pe scenele teatrelor noastre. O analiză oricît de sumară a lor ne dezvăluie slăbiciuni esențiale, care izvorăsc atît din insuficiența cunoaștere a vieții de către autori, cît și din lipsa lor de măiestrie, din stăpînirea cu totul nesatisfăcătoare a legilor și tehnicii genului dramatic.

Sîntem încă în faza de promovare a unor lucrări stingace, lipsite de măiestrie, adesea slabe, jucate numai pentru mîoiul că ele tratează teme actuale, că ele conțin idei prețioase, necesare educării spectatorilor. Dar și eu și dumneata știm foarte bine că spectatorii nu se emoționează și nu se lasă ușor convinși, în fața unor manechine care debitează lozinci, rostesc sentințe moralizatoare și se poartă „just”. Spectatorul vine la teatru pentru a afla povestea unor oameni de care să se emoționeze, să ridă sau să plîngă și apoi să tragă învățăminte pentru viața lui. Spectatorul pleacă acasă cu imaginea celor văzute la spectacol. Impresiile cîștigate se adaugă la bagajul impresiilor sale de viață, îmbogățindu-i experiența, alimentîndu-i gîndi-

rea, sentimentale, influențîndu-i atitudinea, conștiința. O piesă slabă, lipsită de forță emoțională, nu acționează asupra spectatorului, îl lasă indiferent și rece.

Inseamnă, deci, că nu trebuie să jucăm decît acele piese, care răspund în cel mai înalt grad exigențelor de ordin ideologic, politic, estetic? Nu. Nu o dată s-a întîmplat, ca un director de teatru — ia gîndește-te, n-ai fost cumva chiar dumneata? — să refuze să joace o piesă rominească, socotindu-le pe toate prea slabe față de exigența sa estetică. Uneori, exigența devine o firmă, sub care se pitesc de fapt atitudinea disprețuitoare față de creația originală, fuga de răspundere și de efort.

Nu respingerea pieselor slabe, ci munca și lupta asiduă, inversunată, pentru ca acele piese care comunică oamenilor de azi idei importante despre viață, despre iume, să capete o formă artistică în stare să le transmită cit mai direct, în imagini plastice, concrete, impresionante, spectatorilor din sală — aceasta și se cere, tovarășe director.

Dar, ce-am făcut oare noi, ce-ai făcut oare dumneata, tovarășe director de teatru, pentru a avea în repertoriu acele piese bune, bogate în idei, pline de viață, pe care publicul le așteaptă cu nerăbdare și pe care le primește cu entuziasm cînd apar? Pentru că nu trebuie să cădem în extrema negrului pesimism, nesocotînd succesele pe care dramaturgia originală le-a avut cu adevărat în ultimii ani. Este vorba aci însă de dezvoltarea acestor succese și de lichidarea atitudinii pasive, de „pică pară mălăiață”, față de creația dramatică originală.

Pe cîți dintre autorii care și-au comunicat proiectele lor, i-ai ajutat să le ducă la capăt? Cu cîți dintre autorii dramatici — și slavă domnului, nu putem spune că nu avem dramaturgi talentați — ai stat de vorbă despre proiectele dumitale în legătură cu activitatea viitoare a teatrului pe care-l conduci, cu repertoriul, cu sarcinile noi ale colectivului? Cîți dintre dramaturgi sînt prietenii teatrului dumitale, iau parte la repetiții, la consiliile artistice, cunosc bine colectivul teatrului și problemele sale? Dramaturgii cunosc prea puțin viața, este adevărat. S-au cam obișnuit cu pernele moi ale fotoliilor și cu confortul vilelor de la Sinaia. Și asta este adevărat, dar numai pentru unii. Dar pe cîți dintre ei i-ai invitat să vă însoțească în deplasările voastre prin sate și prin fabrici, să vadă cum primesc oamenii muncii spectacolele voastre, să stea de vorbă cu spectatorii, să le afle păsurile?

Congresul al II-lea al P.M.R. a pus în fața tuturor oamenilor muncii, a activiști-

lor de pe toate tărimurile, sarcini de seamă pentru dezvoltarea construcției socialiste în țara noastră, aducând în fruntea preocupărilor bătaia pentru industrializare, pentru transformarea socialistă a agriculturii, pentru transformarea conștiinței oamenilor.

Cu ce vor răspunde teatrele noastre, în activitatea lor viitoare, acestor mărețe îndatoriri? Te-ai gândit, tovarășe director?

Până acum, repertoriul nostru original a izbutit să cuprindă unele aspecte ale realității noastre actuale. Dar trebuie să recunoaștem că nu totdeauna au fost atinse temele cele mai importante, fundamentale. Este de ajuns să ne gândim că tocmai chipul muncitorului, al aceluia care făurește temelia temelilor economiei noastre socialiste, a apărut în foarte rare cazuri, iar atunci când a apărut, de cele mai multe ori în imagini inconsistente, pe scenele noastre, — ca să ne dăm seamă cât de mult am rămas datori față de viață.

Ce să mai vorbim de alte probleme ale vieții noastre, care nu și-au găsit încă oglindirea în imagini artistice pe scenele teatrelor noastre.

Dar, poate te-ai gândit să completezi tematica actuală a repertoriului viitor cu piese aparținând autorilor sovietici, ale celor din țările de democrație populară, sau ale celor care — în condițiile grele ale regimului capitalist — luptă în țările lor pentru descătușarea și fericirea poporului lor. Poate te-ai gândit și la piesele clasice, pe care le vei programa anul viitor, pentru a completa educația publicului prin cunoașterea capodoperelor trecutului, a acelor opere care trezesc un puternic ecou în sufletul oamenilor de azi, vorbindu-le despre aspirațiile spre fericire ale oamenilor de ieri. Nu?!?

Ce-i de făcut?

Eu cred că problema repertoriului, pe care și dumneata și mulți dintre tovarășii dumitale, ați privit-o până acum destul de superficial, ocupându-vă de ea numai în anumite perioade, în grabă, pe apucate, ar trebui să se bucure de un alt tratament din partea dumitale.

În primul rînd, cred că repertoriul nu trebuie de loc privit ca o treabă de campanie. Atît de mult depinde întreaga activitate a teatrului, de repertoriu — în ceea ce privește orientarea sa politică-ideologică, precum și în ceea ce privește atingerea unui înalt nivel de măiestrie în realizarea spectacolelor, încît, pentru un bun director de teatru, repertoriul trebuie să fie o preocupare permanentă, o sarcină de fiecare zi. Cum poți alcătui un bun repertoriu, care să țină seamă de toate considerentele, dacă nu te ocupi de el decît cînd îți amintește Direcția Teatrelor din

minister că se apropie termenul de prezentare a propunerilor? Citești atunci în grabă cîteva piese, te consulți cu membrii consiliului artistic — consultate care rămîne formală, dacă nu cunoști piesele despre care se discută —, mai tragi cu urechea în dreapta și-n stînga, pentru a afla ce piese au propus alte teatre, sau care din piesele jucate de alte teatre au avut mai mult succes, și gata repertoriul. Nu este de mirare că, în asemenea condiții, repertoriul are mari slăbiciuni, de care-ți dai seama prea tirziu. Repertoriul are un conținut de idei sărac, care corespunde numai în mică măsură sarcinilor educative ale teatrului. Forțele colectivului și fondul de montări al teatrului sînt insuficiente pentru realizarea unor spectacole satisfăcătoare cu piesele programate. Actrița cea mai valoroasă a teatrului n-are nici un rol potrivit în nici una din aceste piese. În schimb, cutare actor trebuie să joace în toate. Publicul dumitale nu va găsi în acest repertoriu decît un palid ecou al problemelor sale de viață.

Și, iată-te în prag de stagiune sau chiar în plină stagiune, citind la iușeală, schimbînd, înlocuind, căutînd noi piese, schimbînd din nou, răsghindîndu-te de trei ori într-o săptămînă, minat de panica golului de producție, ajungînd la capătul stagiunii cu un repertoriu jucat, cu totul diferit de cel propus la început. Activitatea teatrului suferă, planificarea nu se poate face pe termen lung, munca se desfășoară neorganizată. Spectacolele se repetă în grabă. Mulțumiți nu sînt nici spectatorii, nici membrii colectivului, și cred că nici dumneata.

Nu mai vorbesc de criteriile care te călăuzesc de cele mai multe ori la alcătuirea repertoriului. Piesele așa-zise „de casă” trec înaintea acelor mai bogate în idei, mai capabile de a trezi în spectator gînduri și sentimente înalte. Și aceasta pentru unul din motivele că pierzi din vedere, uneori, funcția social-educativă a instituției pe care o conduci, transformîndu-te într-un director de întreprindere comercială.

De cîte ori, alcătuiindu-ți repertoriul unei stagiuni, te-ai întrebat: Căror probleme de viață răspunde acest repertoriu? Cu ce îi voi ajuta eu pe spectatori, prin piesele teatrului meu, să înțeleagă mai bine viața și oamenii din jur, să vadă mai limpede țelul înalt către care ne îndreptăm? Ce piesă să programez, pentru a răspunde cutărei, sau cutărei probleme a zilelor noastre?

Iată, de pildă: anul viitor vor fi aniversate cîteva evenimente istorice, de o însemnătate capitală: 50 de ani de la răscoalele țărănești din 1907, 40 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Oc-

tombrie, eveniment care a schimbat fața lumii întregi, și 10 ani de la proclamarea Republicii Populare Române! In ce mod va oglindi repertoriul teatrului duminale aceste etape esențiale ale istoriei noastre și ale omenirii?

Criteriul de alăturare a unor piese într-un repertoriu este adesea unul de ordin aritmetic: două piese originale, una sau două piese sovietice, o piesă clasică românească, una clasică rusă sau apuseană, o piesă din democrațiile populare sau din țările capitaliste. Nu crezi, totuși, că acest mod de alcătuire a repertoriului are ceva mecanic, formal? Și nu crezi că ar trebui să te gîndești să mai schimbi puțin și să încerci o alcătuire a repertoriului după criteriul tematic? Nu locul de unde vine piesa, ci tema ei determină profilul repertoriului, care, la rîndul său, este un factor determinant al profilului teatrului. Atitudinea activă, creatoare în problema repertoriului, este — cred eu — o condiție esențială pentru buna orientare și desfășurare a muncii unui teatru.

Bineînțeles că problema repertoriului nu se reduce la aceea a tematicii. Un bun director de teatru trebuie să aibă în vedere, permanent, atît condițiile de valorificare scenică a repertoriului, cît și îndatorirea de a pune mereu în fața colectivului său sarcini noi de creație, a căror realizare să ducă la creșterea măiestriei, la ridicarea culturii teatrale a colectivului pe o nouă treaptă. Te-ai gîndit, oare, că repertoriul trebuie să fie primit cu interes atît de public, cît și de interpreți? „Ce va aduce acest repertoriu în activitatea creatoare a colectivului meu?” — este o întrebare pe care nu cred că este bine s-o neglijezi. Aceasta nu înseamnă, desigur, a

alege piese care depășesc forțele colectivului, sub cuvînt că vrei să-i dezvolți măiestria. Ai suferit destule eșecuri pînă acum, supraestimîndu-ți forțele, nu?! Nu este ușor să știi să-ți măsoari puterile. Dar e de datoria fiecărui conducător să nu-și ducă colectivul în impas.

Iată numai cîteva din gîndurile pe care mi le-a trezit contemplarea unui panou cu afișe de teatru. Am ținut să ți le împărtășesc acum, cînd stagiunea în curs se apropie de sfîrșit și cînd trebuie să începă pregătirea unei noi stagiuni și alcătuirea unui nou repertoriu, pe care îl vrem cu toții mai bun decît cel ce-a fost.

N-aș vrea să inchei, înainte de a-ți aminti cuvintele unui mare om de teatru, ale cărui învățăminte le studiem astăzi cu atîta rivnă, căutînd să ne însușim în mod creator esența lor:

„Nu uitați niciodată — spunea Stanislavski — că teatrul nu trăiește prin scîlpirea luminilor, prin luxul decorurilor și al costumelor, prin montările de efect, ci prin ideile autorului dramatic”.

Și mai departe:

„Dacă un director de teatru nu are gust, dacă el nu-și alcătuiește cu dragoste repertoriul, dacă nu simte dragoste pentru literatură dramatică, atunci nu poate fi vorba de teatru, în sensul în care îl înțelegem noi, adică de un organism viu, care — după expresia lui Gogol și Scepkin — constituie o înaltă școală, avînd menirea de a da spectatorului „lecții vii” despre viață și despre om, în momentele cele mai însemnate ale existenței acestuia. Fără aceasta, nu avem de-a face decît cu o întreprindere comercială”.

Ce părere ai, tovarășe director de teatru?